

Entrevista a Trini Simó, professora d'història de l'arquitectura

“Si ets independent, ‘no toques bola’”

Durant un curt període va ser directora general d'Activitats Artístiques, càrrec que abandonaria per discrepàncies polítiques amb el Partit Socialista. Investigadora del paisatge urbà, es mira amb esceptisme les últimes intervencions per a la conservació del patrimoni valencià.

Vosté, com tota xica bé de la postguerra, va estudiar en un col·legi de monjes.

—Sí, vaig estudiar en el col·legi Jesús y María, i educada com era de rigor en aquell moment. Després vaig estudiar Filosofia i Lletres, una carrera que en aquell moment era estudiada per molt poques dones. Per exemple, del meu col·legi i de la meua generació van fer-la molt poquetes. Jo crec que només vaig tenir una companya que havia estudiat en el col·legi.

—Acaba la carrera i marxa a França, ¿no?

—No, em vaig anar en acabar el batxillerat. Una estada que seria per mi importantíssima. No era corrent fer aquest tipus de viatges i més en el medi social en què jo estava. De entrada, no era freqüent que les xiques feren alguna carrera; era més freqüent fer cultura general i després buscar nòvio. I no sé per què em va donar per anar-me'n fora, en un moment en què la situació econòmica a casa no era la millor. Vaig buscar-me un intercanvi amb una xica francesa i més tard vaig posar-me a treballar. Jo tenia molt d'interès a estar allí i, sobretot, a conservar una certa llibertat, cosa que resultava impossible a ma casa.

—M'imagino que aquestes eixides en aquell moment i a una determinada edat sempre són importants.

—Per mi el canvi més important va ser, sobretot, veure com funcionaven les dones. Primer, les relacions entre homes i dones, una relació molt més oberta que ací. Després, aspectes com el maquillatge, allí les dones es maquillaven molt menys,

fins i tot la forma de mirar-se als ulls. Segurament tu no et pots fer una idea de tot això...

—Més tard es casa i talla la seua carrera.

—No vaig tallar del tot, perquè tot i casada sempre vaig treballar, en classes particulars o en algun institut. Em feia molta pena quedar-me tancada a casa i passar-me tot el dia esperant l'arribada dels xiquets. Afortunadament, durant el temps de casada vaig fer la tesi doctoral, això em va servir per a no perdre el contacte amb el món universitari i la investigació. Després vaig tornar a la Universitat, ara ja com a professora.

—Precisament la seua tesi doctoral després es convertiria en llibre: La arquitectura de la renovación urbana en Valencia.

—Sí, curiosament jo volia eixir-me del món de l'art amb majúscules, i va donar la casualitat que vaig conèixer unes persones que estudiaren l'art a començament de segle a València. Aquestes persones eren l'arquitecte Emilio Giménez i Tomàs Llorens. Ens posàrem els tres a treballar. Per mi, clar, aquell període artístic era tota una novetat, perquè no parlavem d'un estil definit com el gòtic, sinó d'un període prou confús. I a més, en un moment en què a la ciutat estaven desapareixent moltes mostres arqui-

“El que ha passat amb el patrimoni de la nostra ciutat els últims anys és molt lamentable”.

VICENI A. JIMENEZ

tectòniques d'aquell moment. Es un gran període de la ciutat pel que fa a la renovació del teixit urbà, el moment de la construcció de l'Eixample... Tot això feia molt interessant el tema.

—*M'imagina que en aquell moment de la seua tesi els estudis sobre el nostre modernisme eren mínims.*

—N'hi havia molt pocs. Només teníem les referències que s'havien fet des de Barcelona. No s'ha d'oblidar que és també el moment en què comencen a eixir al carrer tota una sèrie de treballs sobre el modernisme català, que, en certa manera, ens estimulen a nosaltres.

—*¿És cert que a vostè la van depurar de la Universitat, crec que en 1974?*

—Sí, sí. Per raons polítiques em van fer fora de la Universitat. En aquell moment estava Báguena de rector. Jo era professora no numerària i arran d'una sèrie de vagues per reclamar el nostre sou, ens van expedientar. Crec que en total vam ser cinc professors. Si mal no recorde, estava Damià Mollà, Josep Vicent Marqués, crec que també Carlos Salazar, que en aquests moments no sé què ha estat d'ell, i un altre més que ara no recorde. Tots vam ser *depurats*. De tota manera jo tenia un altre treball en l'Escola d'Arquitectura i vaig poder continuar treballant.

—*M'imagina que aquesta actitud anti-franquista en una dona com vostè li procuraria prou disgustos familiars.*

—Indubtablement vaig tenir molts disgustos en la meua família, sobretot perquè ells no ho entien. Tant la meua família com la família del meu cònjuge. Vertaderament, sí que van ser uns anys molt durs per mi; però que, afortunadament, passen. Segurament, el més important en aquell moment és que, poc a poc, vaig trobant el meu lloc. Jo m'havia sentit molt desplaçada. Si vols que et diga la veritat, això és quasi més trist que quan has de plantar cara obertament.

—*Per cert, el seu llibre sobre l'arquitectura de la renovació a València no s'ha tornat a reeditar.*

—Va ser un llibre que vaig publicar jo; va editar-lo Gráficas Soler, però els diners vaig posar-los jo. No hi havia en aquell moment una editorial que es fera càrrec d'un llibre d'aquelles característiques. No he volgut tornar a editar-lo perquè em sembla un llibre massa primerenc, que per mi està ple d'errors. Ara ho faria d'altra manera. I posar-me a corregir-lo seria fer un altre llibre.

—*En 1983 vostè és nomenada directora general d'Activitats Artístiques de la Conselleria de Cultura valenciana.*

—Crec que no vaig arribar a estar un any. No sé si van ser 10 mesos. Vaig adonar-me que no era el meu lloc. Jo no podia estar en les línies del PSOE pensava que podia fer més coses des de fora que des de dins. I, el que era més important, discrepava amb el seu projecte cultural.

—*Vostè en tot moment sempre va defensar la seua independència.*

—De tota manera, amb el temps m'he adonat que la independència és una cosa molt especial. Si de veritat ets independent, aleshores *no toques bola* i no t'assabentes de les coses.

—*Una de les seues discrepàncies fonamentals va ser que vostè era partidària d'una política de crear infraestructures enfront d'una política de realitzar activitats.*

—Sí. No m'interessava gens això de les activitats i estava a favor de l'opció contrària, de realitzar una política de creació d'infraestructures.

—*¿Com veu tot el que s'ha fet en infraestructura cultural en aquests anys?*

—Jo pense que en infraestructura s'ha treballat molt poc. I, és més, pense que per a la crisi econòmica que passem s'estan fent en molts casos excessives actuacions concretes i massa luxoses.

—*Però projectes com l'IVAM o el Palau de la Música...*

—Clar, aquests són projectes que estan molt bé. Jo crec que en el cas de l'IVAM, Tomàs Llorens ho va saber fer molt bé, va saber dissenyar un centre d'avantguarda. Després Carme Alborch ho ha continuat excel·lentment. En aquest cas el conseller va saber donar-li la seua confiança total. Tant un centre d'art com un auditori són projectes que estan des d'un primer moment en la taula. Jo en aquell moment era més partidària de potenciar el Museu de Belles Arts Sant Pius Vè, de donar suport a allò que ja teníem.

—*M'imagina que aquells moments devien ser quasi tota una aventura, amb l'inici de les transferències del govern central.*

—Clar, perquè el Ministeri de Cultura no volia perdre les seues atribucions i continuava jugant amb els diners de les autonomies. Va ser un any molt difícil, perquè les comunitats autònomes no tenien diners. Tenien la transferència, però els diners no havien arribat.

—*Vostè es defineix com a investigadora i professora.*

—Sóc professora d'història de l'arquitectura, fonamentalment europea, i el meu camp d'investigació són, sobretot, els segles XVIII i XIX. M'interessa molt el món burgès amb les seues manifestacions. Tots

aquests canvis que comencen a produir-se a la fi del XVIII i que es manifesten amb tot el seu esplendor en el XIX.

—*¿I a la nostra ciutat, quan comencen a produir-se aquests canvis?*

—És sobretot a partir del 1840 quan la ciutat comença a pensar-se en termes econòmics i d'aprofitament, si poden guanyar o no guanyar diners fent edificis. O què és el que interessa de la ciutat: si fer jardins, crear infraestructura. Quan es comença a especular.

—*¿Ja podem parlar d'especulacions?*

—L'especulació ha existit sempre. Però la gran especulació s'inicia quan els convents i les finques senyorials comencen a desfer-se. És el moment en què apareix un sòl urbà important i hi ha una carestia d'habitats.

—*Ara crec que vostè precisament treballa sobre un carrer molt significatiu de València, el carrer de Cavallers.*

—Treballa amb la geògrafa Maria Jesús Teixidor. Investiguem sobre un dels carrers més importants de la ciutat i la seua evolució a través del temps. ¿Què és el que li passa a un carrer important d'una ciutat des que naix amb la reconquesta, en el segle XIII, fins que el carrer canvia de funció i aspecte, en 1900? Tota aquesta evolució és el que estudiem. Maria Jesús des d'un punt de vista urbà, i jo des del punt de vista arquitectònic i com es vivia a les cases.

—*¿I es vivia de manera molt diferent?*

—Molt diferent. Per exemple, en aquestes primeres cases del segle XIV no existeix allò que nosaltres coneguem com a corredor, una habitació dona sobre l'altra. Les estances no són quadrades, poden ser molt irregulars. Hi ha una acumulació de persones en una habitació... El sentit de la intimitat que nosaltres tenim no existeix o no es comprèn. Tampoc existeix una cambra per a cada persona. Tot i que en les classes més populars hi ha aquest amuntegament, això també es dona en els estaments més aristocràtics; però no per amuntegament, sinó per promiscuitat. No s'entén el nostre ordre. I així ells podien viure amb tot junt; i a més, tots junts. Per exemple, resulta molt curiós que les dones s'asseien en coixins i no en les cadires. Això es pot veure en quadres de l'època, en què hi ha molt poques cadires i si apareixen, generalment solen estar ocupades per homes.

—*¿El carrer de Cavallers sempre ha estat un carrer nobiliari?*

—Sí. Sempre. Uns cavallers si vols molt urbans, molt poc del camp, que comparaven el govern de la ciutat. Això es pot

“Arran d'una sèrie de vagues per reclamar el nostre sou, quan Baguena n'era el rector, ens van fer fora a cinc professors de la Universitat”.

VICENT A. JIMÉNEZ

veure per la manera com està situat el carrer, entre l'administració o el govern i el comerç. De tota manera, encara que hi havia molts cavallers, moltes famílies nobles, l'urbanisme medieval no és l'urbanisme actual. Aquell és un urbanisme promiscu on en un mateix carrer conviuen diferents estaments. I tot això acaba a mitjan segle XIX, amb la decadència del regim aristocràtic.

—Per fer aquest treball haurà vist un per un els palaus i les cases del carrer.

—Desafortunadament no. Molt poca gent m'ha deixat entrar. En moltes cases no he pogut entrar. Dels palaus que queden, el dels Noguera ha estat l'únic on m'han deixat entrar. Ha estat molt curiós. Jo no m'imaginava aquests nobles que queden com són capaços de tancar-te la porta als nasos. M'imagino que això té la seua explicació. D'una banda, perquè és gent que ha anat a menys i els molesta ensenyar una cosa que va ser i que ara no és. I d'altra, jo crec que ells senten que no estan ben tractats per l'administració. I clar, els empenya que una persona que té fama de ser d'esquerra, que ells associen amb el PSOE, amb l'administració... Jo crec que l'administració els hauria d'ajudar i adonar-se que ells són els dipositaris d'un bé comú. En aquest punt sí que crec que la Conselleria de Cultura no està atenta. Està molt bé que l'administració compre aquests edificis, però també està molt bé

que la propietat privada pugui mantenir-los.

—Un altre tema d'investigació seua ha estat la figura de Sorolla, un treball que m'imagino que és d'encàrrec.

—Sorolla m'interessa perquè està dins d'un període de canvi de gustos, de mentalitat. I ell ho representa. És l'abandonament dels grans temes, de la pintura d'història, per uns temes més efimers, més quotidians. Fer aquell llibre va xocar sobretot en els ambients més progressius. Hi havia una sèrie de prejudicis covats durant el franquisme. Afortunadament, tot això s'ha anat superant.

—Vostè també ha posat pròleg a un llibre sobre la història de les letrines.

—És un llibre molt interessant. El seu autor es Guerran i, curiosament les voltes que fa la vida, ell va ser un dels primers que estudiaren el modernisme europeu. És un home que fonamentalment ha escrit sobre habitatge social. El llibre va ser traduït per l'IVEI, perquè hi ha molt poca cosa escrita sobre aquest tema. No oblidem que afecta a la casa, però sobretot afecta als costums.

—Vostè també va realitzar una guia urbana de la ciutat de València amb fotografies de Jarque, una guia que s'allunya de les existents fins a aquell moment.

—Un projecte d'encàrrec, però molt gratificant. Va ser un treball molt exhaustiu i en col·laboració. Per mi és, sobretot, una

mirada apassionada sobre la ciutat i una defensa del seu patrimoni.

—¿I com està de salut aquest patrimoni en l'actualitat?

—Es continua enderrocant, amb o sense llicència, però en teoria i entre cometes està protegit. El que ha passat amb el patrimoni de la nostra ciutat en els últims anys és molt lamentable. En aquest sentit, hi ha una diferència abismal entre el que pensava un burgès del XIX i un constructor actual. Vegem un carrer com el de la Pau, on no es perden mai de vista els punts exteriors dels edificis. Es pensa la casa, però sempre formant part d'un conjunt, d'una perspectiva urbana. Ves-te'n ara darrere del Palau de la Música i mira si hi ha alguna unitat.

—¿Es partidaria d'una legislació més dura pel que fa al patrimoni?

—Jo crec que el que primer caldria és fer-la. Ací en primer lloc, hi ha un enfrontament d'interessos entre Ajuntament i Patrimoni. Però ni l'un ni l'altre han sabut afrontar la situació. I tenim l'exemple de la construcció de l'IVAM, un edifici que m'agrada, però que em va sorprendre per la poca sensibilitat que tingueren envers l'entorn a l'hora de construir-lo. Les iniciatives que s'estan duent a terme a la part vella de la ciutat no deixen de mirar-les amb escepticisme. ¡I és que és tant el que s'ha enderrocant!

Carles Gàmez